

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Izhaja vsak četrtek in velja s poštno vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 6 K, pol leta 3 K in za štiri leta 150 K. Naročnina za Nemčijo 8 K, za druge evropske države 8 K. Kdor hodi sam po njega, plača na leto samo 5 K. — Naročnina se pošilja na: Upravništvo Slovenskega Gospodarja v Mariboru. — List se dopušča do odpovedi. — Udje „Katoškega inštituta društva“ dobivajo list brez posebne naročnine. — Posamezni listi stanejo 12 vin. — Uredništvo: Koroska cesta št. 5. — Rekopis se ne vračajo. — Upravništvo: Koroska cesta št. 5, sprejemna naročnina, inserate in reklamacije.
Za inserate se plačuje od enostopne pettivrste za enkrat 24 vin., ali kar je leto, 1 kvadratni centimeter prostora stane 16 vin. Za večkratne ogise primeren popust. V oddelku „Mala znamenja“ strane beseda 5 vin. Parče in zabavne vsebine pettivrste 24 vin., izjave in Poslano 36 vin. — Inserati se sprejemajo do torka popoldne. — Nezaprte reklamacije so pošiljne prost.

Državni zbor.

V državnem zboru je bilo pretekli petek končano prvo branje o državnem proračunu. Razprave se v torek dne 2. oktobra nadaljujejo. Ker je Jugoslovanski klub sklenil, da ostane v najostrejši opoziciji proti sedanji vladi in se v tem smislu udeležijo govorniki Jugoslovanskega kluba posvetovanj o državnem proračunu, je v petkovi seji državne zbornice slovenski poslanec dr. Lovro Pogacnik izrazil opozicijsko stališče Jugoslovanskega kluba, ker se narodopolitični program sedanje vlade neče ozirati na želje in zahteve Jugoslovancev.

Vlada išče sedaj v zbornici zaveznikov, da spravi pod streho državni proračun. Ker nima za to potrebne večine, se ji bo to le prav težko posrečilo, kar utegne pokazati že bližnja bodočnost, ko bo prišlo v zbornici do glasovanja o državnem proračunu.

V proračunskem odseku je bil z veliko večino glasov sprejet predlog, da se izreče graja članom nadzorovalne komisije državnih dolgov, ker so ti člani že od leta 1914 naprej sopodpisavali nove državne dolgove. Izid tega glasovanja je bil prvi poraz sedanje vlade. Za predlog so glasovali vsi nemški poslanci in socialni demokrati. V sprejetem predlogu se pa opravičuje tiste člane, ki bi bili pod takratno vlado gotovo izpostavljeni preganjanjem, ali bi se jih pa bilo celo tiralo v zapor, ako bi bili odrekli sopodpis.

Predloge in interpelacije so stavili poslanci Roškar in dr. Korošec za podporo vsled požara ponesrečenim v občini Bunčani, poslanec Roškar, da se odpiše davek in podeli državna podpora vsem v mariborskem okraju leta 1917 po toči poškodovanim. Zlasti važne predloge in interpelacije so vložili poslanci Roškar, Pišek in tovariši, da se vse rekvizicije kake koli vrste pridelkov vršijo v bodoče samo na urejeni in postavno pra-

vični podlagi, da se kmetsko ljudstvo varuje pred vsako nasilnostjo pri raznih rekvizicijah ter da vlada odredi, da se od vseh pridelkov in živil za ljudi in živino v prvi vrsti pokrijejo vse potrebe v občini in okrajih in da se rekvirira samo preostanek.

Poslanec dr. Verstovšek je pa vložil obširno interpelacijo zaradi sodnijskih razmer na Slovenskem ter zahteva od vlade, da nastavlja na slovenskem ozemlju le slovenske pravnike. Nadalje je isti poslanec interpeliral, da vlada odpokliče iz slovenskega dela Štajerske vse begunce nemške narodnosti, katere je tu naselila, da bi ponemčili slovenske dele Štajerske.

Kdo zavlačuje vojsko?

Sv. Oče Benedikt XV. in naš cesar Karel I. se neprestano trudita za mir. Sv. Oče se je že opotovano obrnil s posebnimi spomenicami na vladarje vojskuječih se držav, naj vendar nehajo s krvoprelivanjem. Tudi naš mladi cesar Karel se resno trudi, da bi dosegel za svoje narode mir in da bi s tem osrečil svojo državo. Cel svet priznava, da imata sv. Oče in cesar Karel danes največ zaslug, da mirovno vprašanje ne zaspi, ampak da se je velik kamen odtrgal od skale in se polagoma vali v dolino. Ko bi večina vladarjev bila s sv. Očetom in našim cesarjem glede miru enih misli, bi vojska že bila končana in naši junaki bi se že vrnili na svoje domove k svojim dragim.

LISTEK.

Vojni spomini.

(Januš Goloc.)

(Konec.)

Prva opustošena vas, skozi katero smo stopali, se imenuje Estebnek. Nekoč bogato selo je bilo sedaj po artileriji do tal razdejano. Prebivalcev ni bilo videti nikjer. Le na kamnu tik razvalin neke hiše je čepela in skrivala glavo v dlani do tal razkuštranih las neka ženska. Pri njenih nogah je vikal v pevojih otrok in capal z ročicama po zraku. Presunljivo žalostna slika, ki je ganila vsakega očividca. Na razvalinah nekdanje tihomirne sreče obupava v žalosti mati, vika pretresljivo dejenček v plečnicah.

Za temi razvalinami smo zadeli na že omenjeno mesteco Zboro. Od Zbora naprej po cesti je bila porušena ter požgana vsaka vas. Iz nekaterih takih razvalin se je še pokajal dim. V vasi Senulje za Zboru je bombardirala artilerija ondotno pokopališče. Ta štirioglati mirodvor je bil zbit tako na globoko, da so izkopale granate na površje mrtvaške kosti in raztrgale na drobne kosce še nedavno pokopane mrtvice. Se mrtvim ne prizanaša strašna roka svetovne vojne.

Od Senuljih naprej so nas že srečavale nepregledne kolone zajetih Rusov. Niso bili sami prostaki, ampak tudi mnogo, mnogo višjih oficirjev in celo ge-

neralov. Tem sklonjene po prahu se valečim vrstam sta sledila zajeta ruska artilerija in tren.

Vas Alzopagony je bila zbita do tal; ostanke je še požgal sovražnik, predne se je spustil v beg. Ista razvalinska usoda je zadela že bralcem-znani Felzovizkóz. Tamkaj se tlela od Rusev požgana poslopja tako pekoče, da nismo mogli korakati skozi to mesto, ampak smo se ga ognili radi vročine daleč na okrog. V tem kotu je predla sovražniku po predoru velika sila. Krog Felzovizkóza so taborile za napad na prelaz Dukla pripravljene, mnogoštevilne sovražne čete. Pustile so po taboriščih nebroj pušk in patron, odej in raznih drugih potrebščin. Za Felzovizkóz so že bili prodrli Rusi do madžarskega mesta Stropko. To židovsko gnezdo ni toliko trpelo, ker je bilo med obema ognjema. Opustošil ga je sovražnik z ropom. Od Stropka naprej pa so že bila vsa sela nepoškodovana ter po vojni roki nedotaknjena. Tod so že gradili ob cestah ozkotirne poljske železnice (Feldbahnen), da so dovažali našim preganjajočim četam tem hitreje živež in municijo.

Od Plehnarke do madžarske postaje Varamo smo potovali dva dni. Dospeli v Varamo, smo čakali, kam nas bodo odposlali. Brezdvomno smo bili prepričani, da se bomo vozili proti zavratni Italiji. Vendar smo tukaj čakali en teden v brezdeju in opešnem odihlu za dušo in telo. Varamo je lepo slovaško mesteco, ki leži v oasi med reki, bogati dolinici. Od tega mesta naprej se začneja nepregledna ogniska ravan in planota. Mesto in njegova okolica daleč naokrog se odlikujeta po lepo nežnem in vitko rastlemskem ženskem spolu. Sicer so karpatski Slovenci, moški in ženske, bolj odurne, trbavitno krepke in resne

navri ter rasti. Pri Varamo pa sem zrl v Slovačkah naše vesele in živahne Slovenke.

Po preteku enega tedna smo stopili na vlak in oddrdrali neznanu kam. Se le ko smo krenili zopet proti Karpatom, nam je bilo jasno, da hitimo na pomoč nekam v Galicijo. Na tej vožnji bi se bil skoraj zadušil v dolgem predoru. Spal sem po dnevu na velikem, s plahkami pokritem trenskem vozu. Ko sem se vozil skozi predor, mi je udril dim lokomotiva od spredaj pri vhodu v voz. Ker je bil voz od zadej zelo močno zadelan, ni bilo prepaha. Gost, smrdeč in moreč dim se je zbiral ves pod streho voza, koder sem spal. In ta grizeči dim me je prebudil iz trdnega spanja. Silno sem se prestrašil, ne vede, kje da sem in kaj se godi z menoj. Krog in krog neprodizna tema. Mameči dim mi je pritiskal na prsa, da sem kašljal na vse pretege. Pri kašljanju sem požiral dim z nastežaj odprtimi usti. Svetlikati se mi je začelo pred očmi; zagrebel sem se krčevito v slamo na vozu; čutil sem, da izgubljam zavest.

Ko sem odprl zopet oči, me je zasklela solnčna svetloba v oči. „Mat' nebeška“ me je drgnil z mokro cunjjo po glavi in prsih. Par dni sem črno pljuval, in v prsih me je spikavalo pri vsakem dihu. S časom je ponehalo tudi to; danes se zavedam in spominjam toliko, da se ni šaliti z železniškim dimom.

Izstopili smo v gališkem mestu Delatyn. Krog in krog so bučali topovi in nam zabijali v odpočito uho, da bomo zopet grizli v kislino in grenko rusko jabolko.

Delatyn, ležeč ob reki Prut, je sam na sebi nekaj židovsko neznatnega. Judovska poslopja so di-

Gornjoštajerski poslanec pl. Pane je v nacionalverbandu (klub nemškoonarodnih državnih poslancev) stavljal predlog, naj se klub izreče za sporazumni mir brez pridobitev in odškodnin. Panjev predlog pa je bil z veliko večino odklonjen.

Naše načelo in načelo vseh trezno- in pametnomislečnih ljudi pa je: Skleniti se mora šimprej sporazumni mir in sicer tak mir, ki ne bo nikomur na kvar in ki bo preprečil zopetni izbruh enake krvave vojske. Splošno se zahteva, da moramo dobiti mir, ki bo dal vsem narodom jednake pravice in po katerem se bo nehala gospodstvo ali nadoblast posameznih narodov. Mi zahtevamo nadalje, da se mora n. pr. narodom v Avstro-Ogrski dati pravica samoodločevanja, t. j. narodna samostojnost, še predno se bo sklepalo o miru. Naši državniki naj napravijo najprvo mir med domačimi narodi, naj ustvarijo pogoje, da se bodo lahko vsi narodi gospodarsko, kulturno, narodno in v vsakem drugem oziru prosto razvijali in da bo preprečena možnost, kak manjši narod pritiskati ob ste-no.

Tujci proti sadjarjem.

Slov. Štajer ima letos bogato sadno letino. Sadje je izborno, zdravo, brez pogreškov in izredno dobre kakovosti. Stari ljudje ne pomnijo tako lepega sadja.

Kmetu sadjarju se je pri prodaji sadja djalo nagobčnik. Vsa sadna veletrgovina se je izročila veliki družbi »Geos«, t. j. tujcem. O sadni trgovini smo dobili dva značilna dopisa, ki jih v naslednjem pričobujemo, da bodo slovenski kmetje videli, kako tujci postopajo z njimi.

Prodaja sadja.

Opazamo po nekaterih krajih Slov. in Srednj. Štajerja, da ne kupujejo od družbe »Geos« določeni trgovci prav nič sadja, ker bi na ta način radi znižali kolikor mogoče cene. Zvedelo se je, da so

imeli ti nakupovalci nedavno v Gradcu zborovanje, kjer so se združili v takozvani sindikat in sklepali o tem, kako je skupno postopati pri kupovanju sadja. Posledica tega posvetovanja je, da na mnogih krajih ne gre nikdo kupovat sadje. Kaj nameravajo ti nakupovalci? Račun je čisto lahek. Najvišja cena za jabolka srednje vrste znaša 50 K za 100 kg. To ceno hočejo izdatno znižati do 30 in celo do 20 K. Nakupovalci se bodo potem držali strogo svojih najvišjih cen pri oddaji, tako da bodo imeli zopet velikanske dobičke na račun pridelovalcev sadja. Posledica pa bo, da bodo meščani in industrijni kraji ravno tako drago ali pa še dražje morali kupovati sadje, ali pa, da bo v kljub naravnosti veliki množini sadja v mestih pomanjkovalo sadja, ker so posestniki tako pametni, da si ali sadje pridno sušijo za svojo rabo, ali pa si delajo sadjevec in da celo v nekaterih krajih krmijo svinjam sadje. Tudi v tem vprašanju je štajerski deželni odbor razpravljal v zadnji seji in storil primerne korake, da štiti sadjarje in konzumente.

Kako na Dunaju postopajo s štajerskim sadjem.

Dunajska družba »Geos«, katera ima v rokah vso oblast čez sadno letino in kupčijo, je spoznala, da na Štajerskem sploh nimamo boljših vrst jabolka, da po tem takem pri nas sploh ne pridejo najvišje določene cene v poštev. Ker je tudi za bodočnost to vprašanje velikega pomena, in bi se dežela vsako leto grozovito oškodila, če bi ostalo pri tej določbi, je deželni odbor na zahtevo grofa Attemsa in dež. odbornika dr. Verstovškega protestiral proti tej določitvi omenjene družbe pri ces. namestniku in poljedelskem ministerstvu.

Kakor se nam poroča, so za Slov. Štajer določeni večinoma nemškutarji za nakupovalce; Slovenci so bele vrane. Tako se postopa z nami: Tuja družba nam narekuje cene za naše sadje, tujci trgujejo z njim, vsi delajo ogromne dobičke in naši narodni nasprotniki so po večini nastavljeni za nakupovalce.

Prav imajo naši slovenski in hrvaški poslanci, da nastopajo proti vladi, ki mirno gleda, kako tuje družbe in tujci nastopajo proti kmetu, posebej še proti slovenskemu. Odločen boj taki vladi!

Nekaj gospodarskih pritožb.

(Dopis iz Slov. goric.)

Ker ravno sedaj zboruje državni zbor, se mi zdi umestno, da navedem nekatere novejšje kmetske pritožbe.

Vinske cene. Vlada je določila primerne cene za vino. Pri tem pa se je ozirala samo na gosposke vinogradnike, ker za »boljša« in »fina« vina razne gosposke ne velja ista cena kot za »srednje« kmetsko vino. Kmet mora prodati svoje s težavo pridelano vino za 3 K, izabelo in smar

nico celo po 1 K liter, a gospoda sme svoja vina nemoteno prodajati po 4, 5, 6 in še več kron liter. Gosposko vino je vse »boljše vrste«, čeravno raste v isti legi kot kmetovo vino. Kakor hitro je kmetovo vino v vinotrsčevi kleti, je postalo boljše kakovosti in iz mešanih vrst so nastala »sortirana«, draga vina. Orožniki že grozijo, da bodo vsakega kmeta naznanili, ki bi vino dražje prodal kot po 3 K liter, a ko so vinotrsči prodajali po ceni kupljeno vino s 50 do nad 100 dobičkom, se ni našlo nobenega žandarja, nobenega policaja, nobenega nadzornika, ki bi te ljudje ovdil. Naša zahteva je, da naj vlada strogo pazi na bogate vinotrsce in naj skuša preprečiti, da se ti ljudje ne bodo norčevali iz vladinih odredb o najvišjih ali primernih cenah, kmet pa bi se jih naj dosledno držal. Če že za gosposko vino ni najvišjih ali primernih cen, naj se tudi za kmeta-vinogradnika preklicajo stroge odredbe o najvišjih cenah.

Prodaja sadja. Nam kmetom plačujejo nakupovalci sadne vnovčevalnice lepa in zdrava jabolka po 50 do 60 vinarjev kg. Vnovčevalnica in njeni odjemalci pa jih prodajajo po 80 v. do 1 K. 20 v. Mi moramo plačevati davek in obresti, drago kupovati sadna drevesca in gnoj, dobro plačati delavce ter po več let čakati, predno sadno drevo obrodi. In vendar ima trgovec večji zaslužek kot ga izkupi kmet za prodano blago. Urad, ki je določeval primerne cene za sadje, je pozabil uvrstiti med boljša jabolka, ki se smejo primeroma dražje prodajati, naš slovit štajerski mašancelj. Uvrstil ga je med slabše jabolke. Iz tega se zopet vidi, kako »strokovnjaki« sedijo pri zeleni mizi, kjer določajo cene našim pridelkom in izdajajo »modre« odredbe. Zahtevamo, da se tudi mašancelj uvrsti med zlahna jabolka!

Izplačevanje iskupička za rekvirirano živino. Pri graški vnovčevalnici mora vladati velik nered. Dočim so mnogi že dobili denar za meseca julija in avgusta oddano živino, ga še drugi niso dobili. Čakati morajo mesece in mesece. Mi izgubimo pri tem lepe obresti. Naj bi gospodje in gospodične v nemškem Gradcu malo hitreje urejevali te važne zadeve.

Brez luči smo. Glavarstva nam obljubujejo in obljubujejo petrolej, a mi ga ne dobimo. Sedaj, ko sije polna luna še lahko opravljamo vsaj za silo zvečer nujnejša dela brez luči. A pri prešljanju mošta in likanju koruze se vendar nujno rabi luči. In kaj bo pozneje? Zakaj dovoli naša vlada, da se večina našega petroleja izvažava v Nemčijo? Vprašamo tudi, ali je bolj potrebno, da dobijo petrolej gledalšča, kavarne in enake nepotrebne hiše v mestih, a mi kmetje, ki celemu svelu pridelujemo kruh, pa ga ne dobimo.

Kje je semensko žito? Naročili smo pri žitnem nadzorniku semensko žito, a ga ne dobimo. Ali mislijo gospodje uradniki, agenti in enaki ljudje, ki sedijo v žitnih pisarnah, da bomo ozimno sejali po snegu?

ia za našega dohoda zvečina vsa opustošena, podrti ali požgana. Delatyn slovi po svojem milem podnebjju in krasni okolici. Hribčki in holmei, ki obdajajo mesto, so kar posejani z mičnimi vilami in raznobojno cvetočimi vrtovi.

V okolici Delatyna posedajo svoja letovišča bogati leberski veljaki. Te vile in vrta so ostali vsi nedotaknjeni od ruske vojne roke.

Naš polk je zasedel višine nad Delatynom. Že pripravljene postojanke so se raztezale od reke Prut na levo po vrhovih, preko lepo raslih, smrekovih gozdov. Nam pred nogami je ležalo dobro znano mesto Lanczyn, ležeče v mični Prutovi dolini. Rusi so bili v dolini, mi na hribih. Kljub temu, da je bil sovražnik vsled gorliškega predora v popolnem begu, se je zaletaval z vso preostalo silo v znani Kőrözmező prelaz, da bi potegnil tem več čet v naše kraje in prikriil svoj beg.

Imeli so Rusi tukaj precej težke artilerije, ki nas je prav pridno škropila, da se še ganiti nismo smeli v zakopih. Naše topništvo je obstreljevalo mesto Lanczyn in okolico, kjer se je skrival sovražnik po že visoki pšenici in rži. Našega regimenta tuči tukaj niso napadali Rusi s pehoto, ker smo jih preveč nadkriljevali z visoko ležečimi postojankami.

V teh zakopih mi je postajalo dolg čas; lazil sem okrog po goščah in gozdovih. Na teh pohodih sem zapazil, da plazijo ter streljajo naši artileristi po zverjadi, katere je bilo tamkaj dovolj. Krog nedoglednega smrekovega gozda so bili razpostavljeni naši topovi. Divjačina, obkoljena od poka in groma, se ni upala uteči. Čakala in stiskala se je po gozdu. Lotila se me je lovska strast; zbral sem si karabino in pohajal z njo po gozdu za divjačino. Bili so ne-

varni ti lovski pohodi, ker so pucali artileristi po zverjadi iz karabin, iz katerih frčijo krogle nekaj tisoč korakov. Mene ni oprasnila nobena.

Iztaknil sem srnjaka, kakoršnega še mi ni zrla oko. Po rasti je bil orjak, ponosnega vedenja in bekal je kakor kak bivoli močno. Lastnik tega lova ga je gotovo hranil že leta in leta v nekaj kras ter čonos svojega lovišča. Po tej lepi živali je padalo na dan bogzna koliko streliv iz vojaških pušk. Sam sem vdrupal kar štirikrat po njem, ne da bi mu odnesel dlačice. Iskal sem ga petega jutra že od tretje ure zjutraj po gozdu. Nisva se srečala nikjer. Ves truden in spehan sem se vsedel ob drug gozdnega potoka in izvlekel brevir, da opraviim duhovniško dolžnost. Molil sem ravno hvalnice, pa je nekaj zašumelo tik mene v grmovju ob potoku. Ozrem se. Oči so mi zazrle na kakih osem korakov zaželjenega srnjaka, ki je pil sklonjene glave iz potoka. Nekaj me je potreslo po vseh udih, kar ostrmel sem na to kot kak madžarski magnat ponosno žival.

Srnjak je pil v dolgih požirkih, ne oziraje se na desno in ne na levo. Drhtelo je po meni, ko sem grabil za puško, jo nastavlil k licu in sprožil. Zablislilo je, se pokadilo in počilo. Srnjak je dvignil z mogočnim sunkom glavo in me pogledal presenečeno mlo. Noge so se mu začele potresavati, glava mu je klonila počasi navzdol, noge so mu odrekle in o-mahnil je po strani na tla. Na prsih se mu je pokazala majhna, krvava pika, vhod smrtonosne krogle. Skušal sem ga potegniti iz potoka, a nisem nič opravil. Pokril sem svoj plen z vejevjem in drvil v postojanke po še več krepkih rok. Kuhali in pekli si smo tega starostjo med srnjaki, pa je bil trd in žilav, kakor bi obdeloval z zrnji drenov les.

V zadnji tretjini maja so se započeli srditi boji krog Lanczyna. Treba je bilo ravno tukaj predčeti rusko fronto, da se potisne sovražnika nazaj do Dnje-stra. Naloga: prebiti sovražno bojno črto, se je poverila našim bratom Hrvatom, ki so bili desno na nas ob bregovih Pruta. Nas so pustili v rezervi v postojankah, da zgrabimo Ruse od strani, če bi bilo treba. Naša artilerija je pripravljala z bobnečim ognjem skozi celi dan poprej pehota predor.

Ko so bile po granatah omajane ruske postojanke, so navallili nad nje Hrvati. Gledal sem tedaj besno bitko z višin, ne da bi se je bil udeležil. Videl sem tedaj prvič naše nadjunaške Hrvate v boju s strelom, s kopitom in z bajonetom. Vsuli so se na sovražne zakope liki orkan, kateremu se ne more u-stavljati niti hrast.

Rusi so se začeli pri tem napadu majati in umikati. Potegnili so se nazaj tik za kolodvor pri Lanczynu. Zmago je odločil tedaj naš 30.5 cm mož-nar. Sovražnik se je zakopaval za postajo; rezerve so mu hitele na pomoč. Odprl je tedaj svoje po zma-jevo požrešno žrelo naš možnar, ki je stal vkopan ob cesti, ki vodi iz Delatyna v Lanczyn. Že koj prvi strel je zadal v kolodvorsko poslopje in ga zrušil. Drugi zadetki so bučali in se zakajali v ruske rez-ervne postojanke ter jih raznesli.

Prestrašeni Rusi so begali na vse strani. Hrvati so jim bili za petami in jih polovili na tisoče. Naloga je bila rešena; sovražna fronta prebita! So-vražnik je brusil nazaj preko Dnjestra.

Onega dne po sijajni zmagi Hrvatov smo se poslovili od zmagovitih Karpatov, nastopili smo po-gon za bežečim sovražnikom še preko Dnjestra do ruske meje.